

La Bíblia. Orígens i Tradició

Codi: 104228
Crèdits: 6

Titulació	Tipus	Curs	Semestre
2503702 Ciències de l'Antiguitat	OT	4	0

Professor/a de contacte

Nom: Oscar Luis Cruz Palma

Correu electrònic: oscar.delacruz@uab.cat

Utilització d'idiomes a l'assignatura

Llengua vehicular majoritària: català (cat)

Grup íntegre en anglès: No

Grup íntegre en català: Sí

Grup íntegre en espanyol: No

Equip docent

Jordi Vidal Palomino

Prerequisits

Es recomanable haver cursat les assignatures de grec i llatí del grau de Ciències de l'Antiguitat, així com l'assignatura de "Història i civilització del Pròxim Orient".

Objectius

Adquirir un lèxic especialitzat sobre la tradició del text bíblic.

Assolir una comprensió global de la història dels llibres de la Bíblia.

Aconseguir un coneixement del marc històric en què es desenvolupen les accions dels textos bíblics.

Adquirir sistemes de treball que permetin identificar característiques pròpies dels textos bíblics en les seves redaccions gregues i llatines.

Aprofundir en l'estudi lingüístic del grec i del llatí a través de la lectura dels textos bíblics.

Conèixer diverses traduccions a les llengües posteriors, especialment de tradició catalana i castellana.

Adquirir consciència de la importància del text bíblic en la formació de diverses tradicions literàries o científiques que en són depenents.

Relacionar la tradició Bíblica amb d'altres textos sagrats: el Talmud i l'Alcorà.

Competències

- Elaborar projectes sobre aspectes del món antic amb visió holística.
- Expressar-se oralment i per escrit en el llenguatge específic de la història, de l'arqueologia i de la filologia, tant en les llengües pròpies com en una tercera llengua.

- Interrelacionar coneixements lingüístics, històrics i arqueològics del món antic amb coneixements d'altres àmbits de les humanitats, principalment de la literatura, de la filosofia i de l'art antics.
- Que els estudiants hagin desenvolupat aquelles habilitats d'aprenentatge necessàries per emprendre estudis posteriors amb un alt grau d'autonomia.
- Que els estudiants puguin transmetre informació, idees, problemes i solucions a un públic tant especialitzat com no especialitzat.

Resultats d'aprenentatge

1. Buscar, seleccionar i gestionar informació de manera autònoma tant en fonts estructurades (bases de dades, bibliografies, revistes especialitzades) com en informació distribuïda a la xarxa.
2. Elaborar un comentari d'un text literari grec o llatí a partir de l'anàlisi intrínseca, del context cultural i de la influència posterior.
3. Elaborar un discurs organitzat i correcte, oralment i per escrit, en la llengua corresponent.
4. Expressar-se eficaçment aplicant els procediments argumentatius i textuals en els textos formals i científics
5. Identificar diferents elements literaris i la seva inserció en diferents textos i estils discursius.
6. Reconèixer en textos de la tradició literària europea postclàssica la influència dels gèneres i obres literàries grecollatines.

Continguts

1. Terminologia relacionada amb els estudis bíblics
2. Estructura de la Bíblia
3. Interpretacions històriques: Hermenèutica jueva, Hermenèutica cristiana, Hermenèutica moderna i postmoderna
4. Història del text bíblic: Precedents: la literatura del Pròxim Orient; El període del primer temple (orígens - 586 a.n.e.); El període del segon temple (538 - 333 a.n.e.); Època macabea (164 - 37 a.n.e.); Època herodiana (37 a.n.e. - 70 e.c.); Període rabínic - apostòlic - subapostòlic (70 - 135 e.c.)
5. Versions de la Bíblia: Versió hebrea: tradicions bíbliques hebraiques; Versions gregues: la traducció dels Setanta; Versions llatines: traduccions *Veteres* i la *Vulgata latina* de sant Jeroni.
6. Estudi gramatical comparatiu entre la versió dels Setanta i la Vulgata llatina.
7. Versions castellanques; Versions catalanes de la Bíblia.
8. Tradicions bíbliques i ús de la Bíblia: apòcrifs, Qumran, deuterocanònics, literatura patristica, exègesis, textos devocionals, cròniques medievals, textos legals, literatura hagiogràfica, etc.
9. Aproximació a la relació entre els textos bíblics i les tradicions talmúdiques i alcoràniques.

Metodologia

Es distribuirà un dossier amb textos que facilitin l'estudi dels diversos temes de l'assignatura.

Els estudiants hauran d'aprofundir en l'estudi dels continguts amb el lliurament de diverses redaccions, puntualment indicades a l'inici del curs.

En el cas que el nombre d'estudiants no superi els 30 matriculats, s'afavorirà l'ocasió que els treballs de curs siguin exposats a l'aula.

La metodologia docent i l'avaluació proposades a la guia poden experimentar alguna modificació en funció de les restriccions a la presencialitat que imposin les autoritats sanitàries

Nota: es reservaran 15 minuts d'una classe, dins del calendari establert pel centre/titulació, perquè l'alumnat empleni les enquestes d'avaluació de l'actuació del professorat i d'avaluació de l'assignatura/mòdul.

Activitats formatives

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Classes teòriques i pràctiques d'aula	55	2,2	2, 3, 4, 5, 6
Tipus: Supervisades			
Tutories	20	0,8	1, 2, 3, 4
Tipus: Autònomes			
Estudi personal i Lectura de textos. Redacció de treballs i recerca de informació bibliogràfica.	75	3	1, 2, 3, 4, 5, 6

Avaluació

Es demanarà el lliurament en els terminis indicats a l'inici del curs de 4 redaccions (màxim 3 pàgines cadascuna i amb valor del 15% de la nota: total 60%). El 5% d'aquesta nota serà per a l'exposició dels treballs a l'aula (màxim 15 minuts en cada cas). Si el nombre de matriculats impideix l'exposició, la nota del 15% serà aplicada sobre cada treball escrit. En el cas que es puguin celebrar exposicions a classe, aquestes valdran el 5% de la nota).

Els temes de les redaccions seran els següents:

- * anàlisi històrica d'un passatge de l'Antic Testament (es facilitarà una selecció de textos a classe)
- * anàlisi històrica d'un passatge del Nou Testament (es facilitarà una selecció de textos a classe)
- * elaboració d'un estudi de tipus lingüístic sobre la qualitat d'alguna de les versions castellanes o catalanes (a determinar).
- * estudi detallat d'un element lingüístic (morfològic, sintàctic, lèxic, etc.) característic dels textos bíblics i cristians (sigui en la seva versió dels LXX o de la VL).

Dos exàmens finals del 20% de la nota final per a cadascú: malgrat el resultat de l'avaluació de les redaccions indicades, aquesta prova serà obligatòria.

En el moment de realització de cada activitat avaluativa, el professor o professora informará l'alumnat (Moodle) del procediment i data de revisió de les qualificacions.

L'estudiant rebrà la qualificació de "No avaluable" sempre que no hagi lliurat més del 30% de les activitats d'avaluació.

En cas que l'estudiant realitzi qualsevol irregularitat que pugui conduir a una variació significativa de la qualificació d'un acte d'avaluació, es qualificarà amb 0 aquest acte d'avaluació, amb independència del procés disciplinari que s'hi pugui instruir. En cas que es produeixin diverses irregularitats en els actes d'avaluació d'una mateixa assignatura, la qualificació final d'aquesta assignatura serà 0.

En cas que les proves no es puguin fer presencialment s'adaptarà el seu format (mantenint-ne la ponderació) a les possibilitats que ofereixen les eines virtuals de la UAB. Els deures, activitats i participació a classe es realitzaran a través de fòrums, wikis i/o discussions d'exercicis a través de Teams, etc. El professor o professora vetllarà perquè l'estudiant hi pugui accedir o li oferirà mitjans alternatius, que estiguin al seu abast.

Activitats d'avaluació

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Examen 1	20%	0	0	2, 3, 4, 5, 6
Examen 2	20%	0	0	2, 3, 4, 5, 6
Treball 1	15%	0	0	1, 3, 4, 5
Treball 2	15%	0	0	1, 2, 3, 4, 5
Treball 3	15%	0	0	1, 2, 3, 4, 5, 6
Treball 4	15%	0	0	1, 2, 3, 4, 5, 6

Bibliografia

BIBLIOGRAFIA (introducció a l'estudi de la Bíblia)

L'enorme bibliografia sobre la Bíblia i la seva tradició ens obliga a escollir algunes referències de tipus propedèutic i edicions a l'abast perquè els estudiants puguin accedir de forma immediata als textos bíblics. Deixem de banda en aquest recull les edicions de traduccions catalanes o castellanes, o edicions de textos apòcrifs, Qumran, Beats, textos hagiogràfics, etc. Al llarg del curs s'aniran referint versions diverses, edicions i una bibliografia més específica.

Descripcions generalistes

Casciaro, José María (dir.) (2018), *Sagrada Biblia. Comentario*, Pamplona: Eunsa, Universidad de Navarra.

De Hamel, Christopher (2001), *The Book. A History of The Bible*, London: Phaidon.

De tuya, Manuel - Salguero, José (1967), *Introducción a la Biblia: vol. I: Inspiración bíblica. Canon. Texto. Versiones*, Madrid: BAC.

Pérez, Miguel - Trebolle, Julio (2006), *Historia de la Biblia*, Madrid: Trotta.

Piñero, Antonio - Beláez, Jesús (1995), *El Nuevo Testamento. Introducción al estudio de los primeros escritos cristianos*, Córdoba: Ediciones El almendro.

Porter, J.R. (1995), *The illustrated Guide of the Bible*, London: Duncan Baird Publishers Ltd. (trad. cast. *La Biblia. Las Sagradas Escrituras, los Libros Apócrifos, la llegada de Roma (Palestina en tiempos de Cristo) y el Nuevo Testamento*, Barcelona, 2007).

Römer, Thomas et al. (eds.) (2008), *Introducción al Antiguo Testamento*, Bilbao: Desclée de Brouwer (orig. fr. *Introduction à l'Ancien Testament*, 2004).

Trebolle, Julio, (1993), *La Biblia judía y la Biblia cristiana*, Madrid: Trotta.

Aspectes històrics i culturals

Armstrong, Karen (1997), *Jerusalén. Una ciudad y tres religiones*, Barcelona: Paidós (orig. angl. *Jerusalem. One city, three faiths*, New York, 1996).

Encyclopaedia Judaica (1971-2007), 26 vols, Jerusalem-New York. (actualiza la seva redacció en la versió on-line).

Encyclopaedia of Islam (EI¹: 1913-1938; EI²: 1954-2005; EI³: 2007-), Boston: Brill.

Gerard, André-Marie (1989), *Dictionnaire de la Bible*, Paris: Robert Laffont (trad. cast. *Diccionario de la Biblia*, Madrid: Anaya, 1996).

Keller, Werner (1994), *Historia del pueblo judío. Desde la destrucción del Templo al nuevo estado de Israel*, Barcelona: Omega (orig. alem. *Und Wurden Zerstreut unter alle Völker*, München-Zürich, 1966).

Küng, Hans (1993), *El judaísmo. Pasado, presente, futuro*, Madrid: Trotta (orig. alem. *Das Judentum*, 1991)

Liverani, Mario (2005), *Más allá de la Biblia. Historia antigua de Israel*, Barcelona: Crítica (orig. it. *Oltre la Bibbia*, 2003).

Montserrat Torrents, José (1989), *La sinagoga cristiana. El gran conflicto religioso del siglo I*, Barcelona: Muchnik Editores.

Ohler, Annemarie (dir.) (2004), *dtv-Atlas. Bibel*, München: Deutscher Taschenbuch Verlag.

Wigoder, Geoffrey (dir.) (1989), *Dictionnaire encyclopédique du judaïsme*, Paris: Cerf-Robert Laffont.

Rinaldi, Giancarlo (2008), *Cristianesimi nell'Antichità. Sviluppi storici e contesti geografici (Secoli I-VIII)*, Chieti-Roma: Edizioni GBU.

Schürer, Emil (1985), *Historia del pueblo judío en tiempos de Jesús, 175 a.C-135 d.C.*: vol. I: *Fuentes y marco histórico*; vol. II: *Instituciones políticas y religiosas*, Madrid: Ediciones Cristiandad (orig. alem. Leipzig, 1901-1909; rev. angl. Edinburg, 1979).

Zwickel, Wolfgang (dir.) (2000), *calwer-Bibelatlas*, Stuttgart: Calwer Verlag.

Diccionaris i treballs per a l'estudi de la literatura i de la llengua de la Bíblia

Abreviatures i sistemàtica de citació: AA.DD. (2008), *Llibre d'estil per a escrits de Teologia i Filosofia*, Barcelona: Facultat de Teologia de Catalunya - Facultat de Filosofia de Catalunya (URL) - Associació Bíblica de Catalunya.

tradició semítica

Aranda Pérez, Gonzalo - García Martínez, Florentino - Pérez Hernández, Miguel (2019), *Literatura judía intertestamentaria*, Estella: Verbo divino.

Chapman, Stephem B. - Sweeney, Marvin A. (eds.) (2008), *The Cambridge Companion to the Hebrew Bible / Old Testament*, Cambridge.

Farfán Navarro, Enrique (1998), *Gramática elemental del hebreo bíblico*, Estella: Verbo divino.

Millás Vallicrosa, José Maria (1967), *Literatura hebraicoespañola*, Barcelona: Labor.

Seijas, Guadalupe (dir.) (2014), *Historia de la literatura hebrea y judía*, Madrid: Trotta.

Tarragona Borrás, Judit (1995), *Diccionario hebreo-español* (bíblico, rabínico, medieval, moderno), Madrid: Riopiedras.

tradició grega

Delgado Jara, Inmaculada (2011), *Gramática griega del Nuevo Testamento*, 2 vols. morfología - sintaxis, Salamanca: Universidad Pontificia - Verbo divino.

Delgado Jara, Inmaculada (2014), *Diccionario griego-español del Nuevo Testamento*, Salamanca: Universidad Pontificia - Verbo divino.

García Santos, Amador Ángel (2011), *Diccionario del griego bíblico. Setenta y Nuevo Testamento*, Estella: Verbo divino.

García Santos, Amador Ángel (2018), *Introducción al griego bíblico. Instrumentos para el estudio de la Biblia*, Estella: Verbo divino.

Zerwick, Max (1997), *El griego del Nuevo Testamento*, Estella: Verbo divino (orig. Roma, 1996).

tradició llatina

Berger, Samuel (1893), *Histoire de la Vulgate pendant les premiers siècles du Moyen Âge*, Paris.

Blaise, Albert (1955), *Manuel du latin chrétien*, Turnhout: Brepols.

Blaise, Albert (1975¹), *Lexicon Latinitatis Medii Aevi*, Turnhout: Brepols.

Niermeyer, Jan Frederik - Van de Rieft, C. - Burgers, J.W.J. (1976¹), *Mediae Latinitatis Lexicon minus*, Leiden-Boston: Brill.

Mohrmann, Christine (1961-1997), *Études sur le latin des chrétiens*, 4 vols. Roma: Edizioni di Storia e Letteratura. (recull el conjunt dels estudis publicats de l'autora).

Norberg, Dag (1968), *Manuel pratique de latin médiéval*, Paris: Éditions A. & Picard.

Stegmüller, Fridericus (1950-1980), *Repertorium biblicum medii aevi*, 11 vols., Madrid: CSIC. [en línia: [Repertorium Biblicum Medii Aevi \[digital\] \[uni-trier.de\]](http://uni-trier.de)]

Stotz, Peter (2013), *Il latino nel medioevo*, Firenze: Sismel (és una part trad. a l'it. del seu monumental *Lateinische Sprache des Mittelalters*, 5 vols., München: Verlag C.H. Beck, 1996-2004)

Edicions de textos bíblics (de fàcil abast)

Text hebreu-arameu

Kittel, Rudolf (1937¹), *Biblia hebraica*, Stuttgart: Württembergische Bibelanstalt Stuttgart.

Berlin, Adele - Brettler, Marc Zvi (1985¹), *The Jewish Study Bible*, Oxford: Oxford University Press. (trad. angl. del text hebreu amb comentaris de tradició jueva).

Díez Macho, Alejandro (dir.) (1984), *Apócrifos del Antiguo Testamento*, VI vols., Madrid: Ediciones Cristiandad.

Levine, Amy-Jill - Brettler, Marc Zvi (2001), *The Jewish Annotated New Testament*, Oxford: Oxford University Press. (trad. angl. del text hebreu amb comentaris de tradició jueva)

Text grec

Rahlfs, Alfred (1935¹), *Septuaginta, id est Vetus Testamentum graece iuxta lxx interpretes*, Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft.

Nestle, Erwin- Aland, Kurt (2014), *Novum Testamentum graece et latine* (amb el text llatí fixat per a la *Nova Vulgata Bibliorum Sacrorum NVulg*), Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft.

Evangelis sinòptics

Lagrange, M.J. - Carreras, Ll. - Llovera, J.M. (1927), *Sinopsi evangèlica. Text grec i versió catalana*, Barcelona: Fundació Bíblica Catalana - Ed. Alpha.

Leal, Juan (1954), *Sinopsis de los cuatro Evangelios*, Madrid: Biblioteca de Autores Cristianos [només traducció cast.]

Text llatí

Vetus latina Hispana

només se n'han fet edicions parcials:

Ayuso Marazulea, Teófilo (1953), *La Vetus Latina Hispana*, vol. I: *Prolegómenos*, Madrid: CSIC).

Ayuso Marazulea, Teófilo (1962), *La Vetus Latina Hispana*, vol. V: *El Salterio*, Madrid: CSIC).

Ayuso Marazulea, Teófilo (1967), *La Vetus Latina Hispana*, vol. II: *El Octateuco*, Madrid: CSIC).

Morano Rodríguez, Ciriaca (1990), *Glosas marginales de Vetus Latina en Biblias Vulgatas Españolas: 1-2 Samuel*, Madrid: CSIC.

Moreno Hernández, Antonio (1992), *Glosas marginales de Vetus Latina en Biblias Vulgatas Españolas: 1-2 Reyes*, Madrid: CSIC.

Cañas Reillo, Manuel (2000), *Glosas marginales de Vetus Latina en Biblias Vulgatas Españolas: 1-2 Macabeos*, Madrid: CSIC.

Vulgata latina

Weber, Robertus (1969¹), *Biblia sacra iuxta vulgatum versionem*, Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft. [dona preferència a la versió anterior a la Sixto-Clementina]

Nestle, Erwin- Aland, Kurt (2014), *Novum Testamentum graece et latine* (amb el text llatí fixat per a la *Nova Vulgata Bibliorum Sacrorum* NVulg), Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft.

Redaccions dels Pròlegs i epígrafes a la VL:

De Bruyne, Donatien (1920¹, reed. 2015), *Prefaces to the Latin Bible*, Turnhout: Brepols.

De Bruyne, Donatien (1914¹, reed. 2014), *Summaries, Divisions and Rubrics of the Latin Bible*, Turnhout: Brepols.

Accés on-line de versions de la Bíblia

Hebrea: [The Sefaria Library](#)

LXX: [Read the Bible text :: academic-bible.com](#)

NTgrec: [Read the Bible text :: academic-bible.com](#)

Vulgata llatina: [Read the Bible text :: academic-bible.com](#)

Neovulgata llatina: [Nova Vulgata - Bibliorum Sacrorum Editio \(vatican.va\)](#)

Bíblia medieval: ofereix una base de dades que contrasta les versions hebrea, dels LXX i Vulgata llatina amb diverses versions castellanes medievals: [Bíblia Medieval - Pàgina principal](#)

Bíblia paralela: diverses versions de la Bíblia, plurilingüe i interlinial (en el cas de l'hebreu i el grec) : [Bíblia Paralela](#)

Edició del NT d'Erasme (1516, dedicat al Papa Lleó X): *Novum instrumentum* [UCM - Biblioteca Histórica Marqués de Valdecilla](#) - també a (amb imatges de les pàgines): [Printed Books = Novum Instrumentum - CSNTM](#)

Bíblia de l'ós: [LA BIBLIA DEL OSO RV 1569 ONLINE \(bibliatodo.com\)](#)

Glossa ordinaria (ed. Adolf Rush, Strasbourg, 1480-1481): on line: [Rusch - Glossa Ordinaria Project \(google.com\)](#)

Estudis sobre la presència de la Bíblia a la tradició literària o científica

Del Olmo Lete, Gregorio (2015), *La Biblia hebrea en la literatura. Guía temática y bibliográfica*, Barcino Monographica Orientalia 5, Barcelona: Universitat de Barcelona [resulta ser una actualització i ampliació del seu treball anterior: *La Biblia hebrea en la literatura moderna. Guía temática y bibliográfica*, Textos Docents 215, Barcelona: Universitat de Barcelona, 2000].

Fernández López, Sergio (2003), *Lectura y prohibición de la Biblia en lengua vulgar. Defensores y detractores*, León: Universidad de León.

Reinhardt, Klaus - Santiago-Otero, Horacio (1986), *Biblioteca bíblica ibérica medieval*, Madrid: CSIC.

Programari

PDF - PowerPoint - Programes habituals d'edició de textos (Word)